

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**AZ ISTENREPREZENTÁCIÓ KOGNITÍV
SZEMPONTÚ VIZSGÁLATA**

Robu Magda

Témavezető: Dr. Pék Győző

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2014.

1. Az értekezés célkitűzései, a téma körülhatárolása

A vallásosság és mentális egészség, illetve pszichológiai jóllét kapcsolata már a pszichológia önálló tudományként való megjelenése óta vitákat gerjesztő területe a lélektani kutatásoknak. Freud például illúzióknak nevezi a vallást, melyet az ember ösztönei megfélemezésére és a természet erőivel szembeni szorongása legyőzésére alakított ki, és amelyet a tudomány fejlődésével le kell vetkőznie. James egészséges és beteg vallásosságról beszél. Velük ellentétben az ugyancsak analitikus beállítódású Jung azt állítja, hogy a vallás pszichológiai valóság, mellyel kapcsolatban (mellette vagy ellene) az embernek állást kell foglalnia, és az okoz neurózist, ha ezt elmulasztja. A kortárs pszichológia is legalább ennyire megosztott. Albert Ellis szerint a vallás intézményesített irracionális, melynek káros hatása van a pszichológiai működésre. Napjainkban több kutatónak sikerült azonban kimutatnia, hogy a vallásosság pozitív összefüggésben van a mentális egészség különböző mutatóival. Azt is hozzátehetjük, hogy maga Ellis is, terápiás tapasztalatai alapján beismerte, hogy a racionális-emocionális viselkedésterápiában hatékony lehet a kliens vallásos hitének bevonása.

A disszertáció ezen összetett kapcsolatrendszer egy szeletét vizsgálja meg közelebbről, mégpedig az istenkép, pontosabban istenreprezentáció és a pszichológiai jóllét kapcsolatát. A vallásos keresztény ember számára ugyanis a vallásos tapasztalat lényeges eleme a személyként definiált Istennel való kapcsolat minősége.

Az istenkép és a lelki egészség kapcsolatát olyan keretben szeretnénk megvizsgálni, mely mind a pszichoterápia és lelkigondozás, mind pedig a valláspedagógia számára hasznosítható eredményeket hordoz. Ezért esett választásunk a kognitív orientációjú elméletek közül az A. Ellis által kidolgozott racionális-emocionális viselkedésterápiára, mely elsősorban terápiás irányzat, viszont elméleti háttere pragmatikus alapokat és jól körülhatárolható kereteket adhat a kutatásnak is. Noha munkája korábbi szakaszaiban Ellis meglehetősen vallásellenesen nyilatkozott, később ő maga is foglalkozott a vallásosság „egészséges”, illetve „megbetegítő” (az ő fogalmaival racionális és irracionális) aspektusaival, valamint a vallásos emberek segítségével hitük tiszteletben tartásán keresztül. A racionális-emocionális viselkedésterápia lehetővé teszi, hogy egy egyszerű, átlátható, empirikus rendszerben ragadjuk meg és vizsgáljuk az istenreprezentációt.

Istenreprezentáció

A. Rizzuto szerint az istenfogalom kognitív, a gondolkodás terméke, a „teológusok Istene”. Kevés benne az érzelmi elem, a teológiai és filozófiai gondolkodás és tanulás eredménye, a hitoktatás és Istenről való tanítás során sajátítjuk el, tehát nagyrészt tudatos. Ezzel ellentétben, de többnyire párhuzamosan az istenképek a korai interperszonális tapasztalatok talaján alakulnak ki, az érzelmi komponensek dominálnak bennük, a gyermek belső tapasztalatának termékei és sokszor

tudattalanok. Emiatt nem ritkán az is előfordul, hogy egy személy istenfogalma és istenképe egymásnak ellentmondó: tudatosan azt gondolja, hogy Istenről, hogy szerető, irgalmas, támogató, mégis úgy éli meg, hogy Isten bünteti őt, számon tartja bűneit, és ezért fél tőle. Az istenreprezentáció Rizzuto értelmezésében az istenfogalom és az istenképek együttese.

Az alapvető istenreprezentáció kialakulása a születéskor kezdődik és az egész élet során alakul. Kezdetben a szülőkről alkotott kép projekciója a döntő mechanizmus, később a különböző normatív és eseti krízisekkel történő megküzdés során kerül ismét előtérbe. Mivel az istenreprezentáció sajátos abból a szempontból, hogy nem konkrét, fizikai tapasztalatokra alapul, könnyen torzul, válik megbetegítővé.

Racionális-emocionális viselkedésterápia

A racionális-emocionális viselkedésterápia a kognitív pszichoterápiák egyre tágabb körébe tartozik. Az elméletalkotó Albert Ellis az 1950-es években kezdte a pszichoanalízissel szemben saját téziseit megfogalmazni. Az elmélet kiindulópontja az a tézis, hogy az emberek akkor a legboldogabbak, amikor fontos életcélokat tűznek ki maguknak és aktívan törekszenek ezek megvalósítására. A racionalitás ebben a keretben mindazokra a gondolatokra, viselkedésekre, érzésekre, attitűdökre stb. vonatkozik, melyek segítik az embert alapvető céljai megvalósításában, míg az irracionális azokra a gondolatokra, viselkedésekre, érzésekre, attitűdökre stb., melyek meggátolják ezek elérésében.

Amikor egy személy akadályokat él meg alapvető céljai elérésében, többé-kevésbé tudatos módon választ a lehetséges „egészséges”, illetve „egészségtelen” negatív válaszok között. Ha alapvetően racionális hiedelemrendszerrel rendelkezik, képes lesz olyan attitűdöket, életfilozófiákat mozgósítani, melyek segítik őt az akadályokkal való megküzdésben, és ún. „egészséges” negatív érzelmekkel reagál. Ezzel szemben az alapvetően irracionális hiedelemrendszerrel rendelkező személyek abszolút, „dogmatikus” gondolatokkal reagálnak az akadályozottságra, melyeket „kell”, „nem szabad”, „tilos” formában fogalmazzák meg. Ezek ún. „egészségtelen” negatív érzelmekhez vezetnek (depresszió, szorongás, düh, féltékenység stb.), melyek aláássák a megküzdő képességet és olyan diszfunkcionális viselkedésekhez vezethetnek, mint pl. a visszahúzódás, halogatás, alkoholizmus stb.

Az elmélet híressé vált A-B-C modellje szerint nem az aktiváló események (angolul „activating event” – A) önmagukban vezetnek az érzelmi vagy viselkedéses válaszhoz (angolul „consequence” – C), hanem azok a gondolatok, hiedelmek, melyeket a személy az eseményhez kapcsol (angolul „belief” – B). Az elmélet négy központi irracionális hiedelmet (követelés, kataszrofizálás, alacsony frusztráció-tűrés és az emberi érték globális értékelése) különböztet meg, valamint leírja ezek egészséges megfelelőit is.

Az A-B-C modell szerint tehát minden érzelem háttérében áll egy gondolat is: a racionális hiedelmek egészséges következményekkel, az irracionális hiedelmek pedig egészségtelen, megbetegítő következményekkel járnak együtt.

Célkitűzés

A disszertáció célja annak vizsgálata, hogy a racionális-emocionális viselkedésterápia paradigmatis kereteinek használata közelebb visz-e az istenreprezentáció és a lelki egészség komplex kapcsolatának megértéséhez, illetve az érett, pszichológiai szempontból egészséges vallásosság bizonyos aspektusainak megragadásához.

Hipotézisek

1. Minél irracionálisabban viszonyul egy személy múltbeli eseményekhez, annál nagyobb pszichológiai distresszt él át, illetve annál alacsonyabb a pszichológiai jólléte.
2. Az érettebb vallásos viszonyulási módok (intrinzik, elkötelezett, szimbolikusan értelmező, identifikált) a racionális hiedelmekkel, míg az értelenebbek (extrinzik, kevésbé elkötelezett, szó szerint értelmező, introjektált) az irracionális hiedelmekkel járnak együtt.
3. Az istenreprezentációk tartalma összefügg a vallásosság érettségével.
4. Az istenreprezentációk tartalmának racionális hiedelmekkel való összekapcsolása nagyobb vallási érettséggel jár együtt.
5. Minél negatívabb tartalmú egy személy istenreprezentációja, annál nagyobb pszichológiai distresszt él át.
6. A racionális hiedelmek befolyásolják az istenreprezentációk és pszichológiai distressz kapcsolatát.

2. Elő kutatás

Az első kutatás célja a jelen kutatás számára kidolgozott, Istennel kapcsolatos racionális és irracionális hiedelmek skálája megbízhatóságának és validitásának vizsgálata volt.

Minta

A vizsgálati személyek megkeresése több magyarországi, illetve erdélyi főiskola és egyetem pszichológiai vagy teológiai képzésében résztvevő hallgatók bevonásával történt. Összesen 179 személy töltötte ki hiánytalanul a kérdőívcsomagot, 70 férfi (átlagéletkoruk 25,07 év, szórás 9,15) és 109 nő (átlagéletkoruk 22,95 év, szórás 4,58). A legfiatalabb kitöltő 17, a legidősebb 82 éves volt.

Módszerek

Az A. Ellis által kidolgozott racionális-emocionális viselkedésterápia egyik mérőeszköze, az „Rational and Irrational Beliefs Scale – General Format” szolgáltatta az alapot az Istennel kapcsolatos racionális és irracionális hiedelmek skálájának kidolgozásához. Az eredeti skálából átvett tételekhez egyenként 8 olyan állítást kapcsolunk, melyek a frielingsdorfi koncepció alapján „gyógyító” vagy „démonikus” istenképeket ragadnak meg. Arra törekedtünk, hogy mindegyik tétel olyan állításokat tartalmazzon, amelyek a vallásos szocializáció során elsajátíthatóak, nem váltanak ki automatikus elutasítást a negatív tartalmak esetén sem. A skála 4 racionális, illetve 4 irracionális hiedelmet megfogalmazó tételből állt, melyeket 1-től 7-ig terjedő Likert-típusú skálán kellett értékelnie a kitöltőknek. Minden egyes racionális/irracionális állítást 8 Istenre vonatkozó állítás követett a következő utasítással: „Most indokolja meg előző válaszát az alábbi szempontok alkalmazásával: Azért válaszoltam így, mert úgy érzem, hogy ...” Az Istenre vonatkozó állítások fele negatív, másik fele pozitív tartalmú.

Ezen kívül a kérdőívcsomag része volt még az Életkortól független intrinzik-extrinzik vallásosság skála, mely a belsőleges, intrinzik és a személyes előnyök által motivált (extrinzik személyes), illetve a társas előnyök által motivált (extrinzik társas) vallásosságot vizsgálja. A vallásos viselkedések integráltságát a Keresztény vallásos internalizáció skála segítségével vizsgáltuk, mely a vallásosság identifikált, illetve introjektált szabályozását méri az önmeghatározás-elmélet alapján. Egy negyedik mérőeszköz az 5 tételt tartalmazó Élettel való elégedettség skála volt.

Eredmények

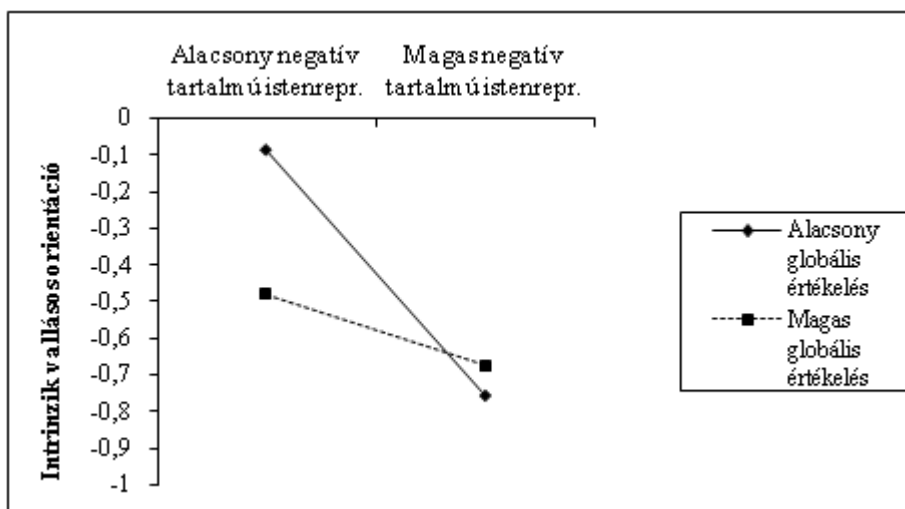
A racionális és irracionális hiedelmeket mérő alskála esetén főkomponens-elemzéssel három alksálát kaptunk, az emberi érték globális értékelése, és ennek racionális párja, a feltétel nélküli önelfogadás külön faktoron helyezkedtek el, ezért külön alksálát hoztunk létre számukra globális értékelés néven. Valláspszichológiai szempontból különösen is fontos lehet, hogy a globális értékelés külön alskálán jelenik meg, az irracionális hiedelmek közül ugyanis a globális értékelés az, amely torz (frielingsdorfi értelemben démonikus) istenreprezentációk háttérében állhat.

A pozitív-, illetve negatív tartalmú istenreprezentációk és az egyes vallásosság-változók összefüggései az elvárásainknak megfelelően alakultak: a pozitívak az érettebb, míg a negatívak az éretlenebb vallásossági formákkal jártak együtt. (vö. 1. táblázat)

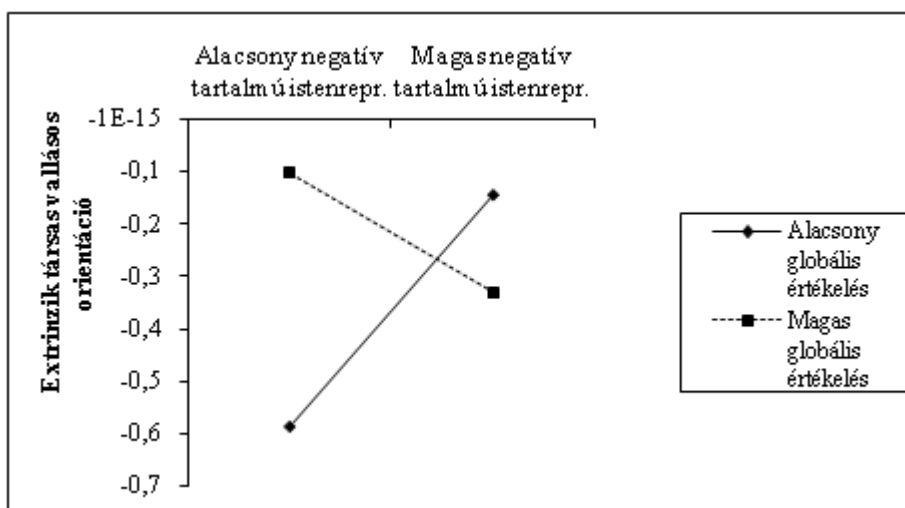
1. táblázat: A pozitív és negatív tartalmú istenreprezentációk és a vallásosság változóinak standardizált regressziós együtthatói és a determinációs együttható változása A szignifikáns értékeket félkövér betűkkel jeleztük. (* $p = 0,05$; ** $p \leq 0,01$). Az összefüggést kontrolláltuk az életkor, nem, iskolázottság, a pozitív és negatív érzelmek, a vallásosság többi változója és a gondolkodásbeli érettség hatására.

	introjektált v.		identifikált v.		intrinzik v.		extrinzik szem.		extrinzik társas	
	β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2
poz. istenrepr.	-0,233*	0,083	0,226*	0,025	0,252*	0,061	0,155	0,027	-0,221	0,024
neg. istenrepr.	0,392**		-0,152		-0,330**		0,071		0,163	

Azt is vizsgáltuk, hogy módosítja-e az istenreprezentációk tartalma és a vallásosság különböző mutatói közötti kapcsolatot a gondolkodás érettsége (racionális, irracionális, globálisan értékelő hiedelmek). Legfontosabb eredményünk a globális értékelés moderáló hatásának kimutatása volt a negatív tartalmú istenreprezentációk és a vallásosság mutatói közötti kapcsolatra. (vö. 1., 2. ábra)

1. ábra.: Az intrinzik vallásos orientáció várható értékei a negatív tartalmú istenreprezentációk és a globálisan értékelő hiedelmek függvényében. Magas és Alacsony értékek: az átlagtól való +/- 1 szórási távolságú értékek.

2. ábra.: Az extrinzik társas vallásos orientáció várható értékei a negatív tartalmú istenreprezentációk és a globálisan értékelő hiedelmek függvényében. Magas és Alacsony értékek: az átlagtól való +/- 1 szórásnyi távolságú értékek.

A globális értékelés alacsony szintje mellett az összefüggéseink a hipotéziseknek megfelelően alakulnak: a negatív tartalmú istenreprezentációk erősödésével csökken az intrinzik vallásos orientáció mértéke, az extrinzik társas orientációé viszont nő. A globális értékelés magas szintje mellett pedig ez az összefüggés vagy eltompul, vagy pedig megfordulni látszik, azaz az ítélkezésre hajlamos, önmagukat elfogadni képtelen személyek esetében a negatív tartalmú istenreprezentációk és a vallásos attitűdök kapcsolata megváltozni látszik.

A globális értékelés és a negatív tartalmú istenreprezentációk ilyen jellegű összekapcsolódása azzal magyarázható, hogy az énnel szembeni ítélkezés esetében, a feltétel nélküli önel fogadás hiányában a személy valószínűleg Istenre is hasonló attitűdöt projektál: elvárásokat, ítélkezést, kritikát, feltételhez kötött dicséretet és elfogadást stb. Az Istenről szóló információ ugyanis sokszor homályos, így a személy a saját magáról való gondolkodásnak megfelelően értelmezi azt, és azokat a körülményeket emeli ki, melyek megfelelnek ennek a sémának.

Értelmezéseinknek azonban korlátot szab, hogy a skála nem tartalmazott a vallásosság mértékére vonatkozó kérdést, így nem tudjuk, hogy a pozitív istenreprezentációkkal való egyetérté vajon többet jelent-e a vallásosság fokánál.

3. Második kutatás

A második vizsgálat célja az első vizsgálat eredményeinek árnyalása, illetve az istenreprezentációk tartalmának, a gondolkodás érettségének és a vallásosság milyenségének a pszichológiai jóllétre gyakorolt hatásának (5., 6., 7. hipotézis) vizsgálata volt.

Minta

Összesen 294 személy töltötte ki hiánytalanul a kérdőívcsomagot, 80 férfi (átlagéletkoruk 33,66 év, szórás 14,08 év) és 214 nő (átlagéletkoruk 29,5 év, szórás 10,71 év). A legfiatalabb kitöltő 15, a legidősebb 72 éves volt.

A felekezeti hovatartozás vonatkozásában a megkérdezettek nagyrésze (69,4%) római katolikus, 17,3%-a református, 1%-a evangélikus, 5,4%-a tartozik más keresztény közösséghez (unitárius, baptista, hetednapot ünneplő adventista, más szabadkeresztény gyülekezetekhez tartozó), 1%-a vallja magát egyéb vallásos (nem keresztény) közösséghez tartozónak, 3,1%-a vallásos, de nem tartozik felekezethez, 2%-a pedig nem vallásos.

A kérdőívcsomagot kitöltők 2,4%-a egyáltalán nem tartja magát vallásosnak, 1,4%-a nem gyakorolja a vallását, 16,3%-a a maga módján vallásos, 11,9%-a ritkán, de egyházában gyakorolja a vallását, 67%-a pedig rendszeresen, egyházában gyakorolja a vallását.

Módszerek

A második vizsgálat teljes egészében egy online felület segítségével történt, ennek megfelelően az egyes skálák kitöltési módját kissé módosítottuk. Az egyes tételeket nem Likert-skála segítségével kellett osztályozni, hanem egy kontinuum mentén egy sávra kattintva, mely 1-től 100-ig terjedő skálán rögzítette az egyetértés mértékét.

A pszichológiai distresszt, illetve jóllétet a Spielberger féle 20 tételes vonás-szorongás alskálájával, a Beck-féle depresszió, illetve reménytelenség skálák rövidített változatával és az Élet értelme kérdőívvel vizsgáltuk.

A vallásosság mérésére az előző kutatásban szereplők mellett bevontuk a Kritika utáni vallásosság skálát, mely két alskálát tartalmaz: transzcendens valóság bevonása – mennyire fogadja el és mennyire része a transzcendencia az egyén életének; vallásos kijelentések értelmezésének módja – szó szerinti vagy szimbolikus.

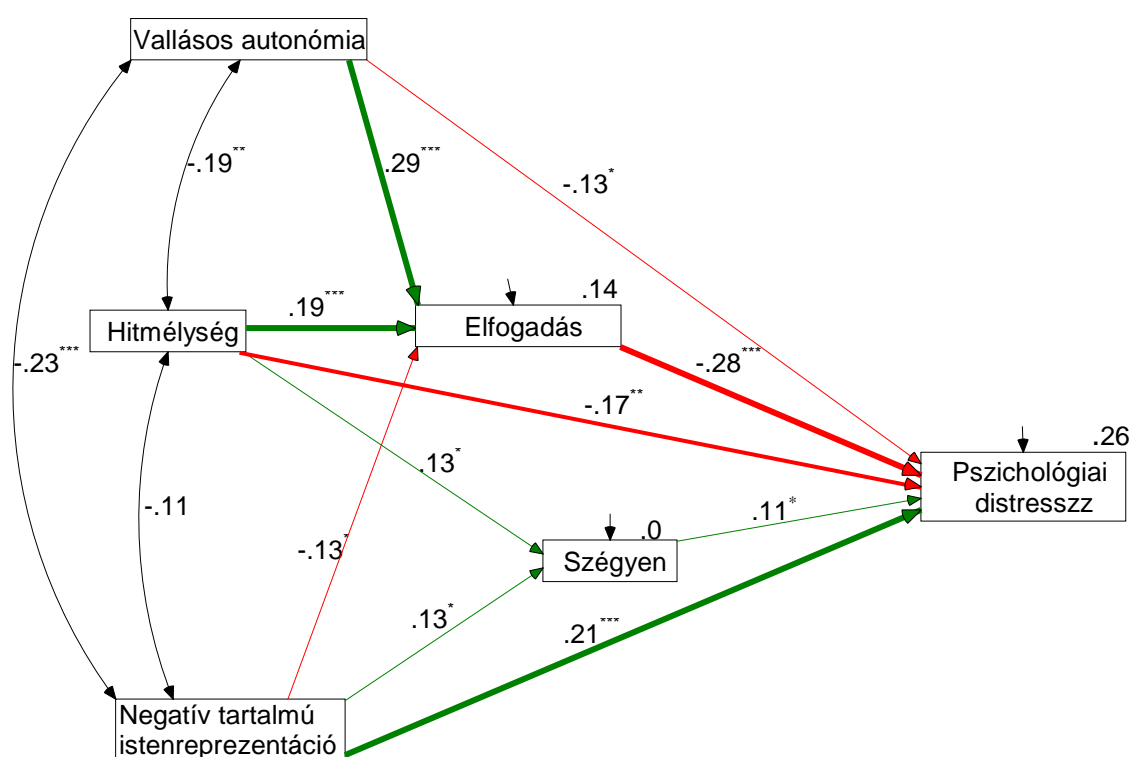
Az Istennel kapcsolatos racionális és irracionális hiedelmek skála kitöltésének módján változtattunk, ezúttal 13 pontot kellett a kitöltőknek elosztaniuk a 8 istenreprezentáció között.

A háttérváltozók az életkor, nem, legmagasabb iskolai végzettség, családi állapot, felekezeti hovatartozás, a vallás szubjektív fontossága és a vallásgyakorlás módja voltak.

Eredmények

A skálák faktorstruktúrájának elemzésekor a racionális és irracionális hiedelmek ezúttal is sajátosan csoportosultak, a globális értékelés negatív súllyal szerepelt a racionális állítások között, ezért a Szégyen és Elfogadás alskálákkal dolgoztunk tovább. A vallásosságot mérő skálák is két tengely mentén voltak megragadhatóak, ezeknek a Hitmélység és a Vallásos autonómia nevet adtuk, előző inkább kapcsolati, a második kognitív mutatója a vallásos érettségnek. A distresszt és jólétet mérő skálák egy, Distressznek elnevezett faktort alkottak.

Az istenreprezentációk, a vallásosság, a múltbeli eseményekről való gondolkodás és a distressz komplex összefüggéseit vizsgálva egy mediációs és egy moderációs kapcsolatot sikerült kimutatnunk (3. ábra).

3. ábra: A negatív tartalmú istenreprezentációk, a vallásosság, a múltbeli eseményekről való gondolkodás és a pszichológiai distressz komplex kapcsolata (* $p = 0,05$; ** $p = 0,01$; *** $p \leq 0,001$)

Sikerült kimutatnunk, hogy az Istenre vonatkozó negatív állításokkal való egyetértés lelki egészségre gyakorolt negatív hatása csökken, ha ehhez elfogadó, a múlt hibáiból tanulni akaró, ítélkezésmentes gondolkodás társul. Ez az attitűd, mely lényegében a racionális hiedelmeket fedi azonban a vallásosság kapcsolati és gondolkodásbeli érettségének függvénye. Komplex modellünk szerint ugyanis a mély hit a mellett, hogy önmagában a pszichológiai distressz csökkenésével jár

együtt, ezen elfogadó attitűd erősítésén keresztül kapcsolódik a pszichológiai distressz csökkenéséhez. A vallásos érettség kognitív aspektusaként értelmezett vallásos autonómia (a saját út keresése a vallásos hagyományon belül) elsősorban ennek az elfogadó, ítékezésmentes gondolkodásmódnak a mediálásával csökkenti a distresszt.

Úgy tűnik tehát, hogy az Istennel kapcsolatos negatív hittartalmak az elfogadó, rugalmas, árnyalt viszonyulásmód hiányában kapcsolódnak a lelki egészség negatív mutatóihoz. Ha azonban ezek az alapvetően Isten hatalmát, mindenhatóságát hangsúlyozó tételek önfogadással, a múltbeli hibákkal kapcsolatos rugalmas, érett gondolkodással társulnak, jobb lelki egészség mutatókkal járnak együtt.

A vallásos autonómia szinte teljes egészében a múltbeli eseményekhez való elfogadó magatartáson keresztül kapcsolódik a distresszhez. A vallásos autonómia és az elfogadás közös nevezője a rugalmas, szélsőségektől-mentes, a kétértelműségeket, hibákat toleráló azaz érett gondolkodásmód. Egy múltbeli, hibaként vagy bűnként értelmezett esemény viszonylatában tehát ez a komplex, több szempontot figyelembe venni képes, elfogadó értékelés az, amely a személy pszichológiai egyensúlyát megóvjá.

A hitmélység egyrészt az elfogadással való kapcsolaton keresztül kapcsolódik negatívan a distresszhez, másrészt azonban közvetlen, nem mediált kapcsolata is van vele. Azaz a mély, belső, identifikált hitnek, a szoros istenkapcsolatnak egyrészt az önfogadáson, a hibákról, bűnökről való árnyalt gondolkodáson keresztül, másrészt azonban direkt módon is hatással van a pszichológiai egészségre. Ezen eredményünk a valláspszichológiai kutatás egy komoly részét kitevő vizsgálatok sorába tagozódik, ugyanakkor azonban a keresztény lelkiség és a misztika évszázados hagyományát is megerősíti, mely szerint az Istennel való szoros és mély kapcsolat segíthet a lelki egyensúly megőrzésében.

Természetesen számos korlátja is van kutatásunknak: keresztmetszeti jelleg, a minta vallásos túlsúlya, a saját kérdőív kidolgozásából származó módszertani problémák.

4. Következtetések

1. Egy múltbeli hiba, bűn viszonylatában nem az irracionális hiedelmek jelenléte, hanem a racionális hiedelmek hiánya, ezen felül pedig az elfogadó viszonyulás hiánya az, amely pszichológiai distresszhez vezet.
2. Sikertült kimutatnunk a vallásos érettség kognitív összetevőinek (vallásos autonómia) kapcsolatát a gondolkodás érettségével, pontosabban az elfogadó viszonyulással. A vallásos érettség kapcsolati dimenziójának, a hitmélységnek a viszonya a gondolkodás érettségéhez nehezebben értelmezhető, véleményünk szerint különbséget kell tennünk a biztosan, illetve

bizonytalanul kötődő, de mély, bensőséges hittel jellemezhető személyek között, ehhez azonban nem állt rendelkezésünkre megfelelő adat. Ugyanakkor azonban fontos eredménynek tartjuk azt, hogy sikerült elkülönítenünk a vallásos érettség ezen két dimenzióját. Eredményeink azt sugallják, hogy ezek együttesen határozzák meg az érett vallásosságot. Önmagában a hitmélység kapcsolódhat irracionális, merev értékeléshez, a vallásos autonómia pedig hitmélység nélkül csak életfilozófia marad.

3. Az istenreprezentációk tartalma és a vallásos érettség kapcsolatának értelmezését az első kutatásban nehezítette az, hogy nem állt rendelkezésünkre megfelelő adat a vallás szubjektív fontosságára vonatkozóan. Második kutatásunkban ezt a hiányosságot póoltuk, s eredményeink azt mutatják, hogy nem annyira a pozitív tartalmak, mint inkább a negatív informatívak a vallásosság milyensége szempontjából. A negatív istenreprezentációk pedig a vallásos érettség kognitív dimenziójának fejletlenségével kapcsolódnak össze.
4. A gondolkodás érettségének mediátor hatását az istenreprezentációk tartalma és a vallásos érettség mutatói között csak részben, és csak az első kutatásban sikerült kimutatni, ez az összefüggés további vizsgálatot igényel.
5. A negatív tartalmú istenreprezentációk valóban distresszel járnak együtt.
6. Ezt a kapcsolatot azonban az alapvetően racionális elfogadó viszonyulásmód moderálja, azaz az elfogadó viszonyulás jelenlétében a negatív tartalmú istenreprezentációk és a distressz kapcsolata gyengül.

5. A szerzőnek az értekezés tárgyából megjelent publikációi

Szakkikkek

KÉZDY A., MARTOS T., ROBU M. (2013) God image and attachment to God in work addiction risk. *Studia Psychologica* 55 (3), 209–214.

ROBU M. (2010) A gyanú hermeneutikájának helye a valláspszichológiában. A transzcendenshez való viszony és a vallásos kijelentések értelmezési módjának jelentősége a pszichológiai kutatások szempontjából, in Nóda M., Zamfir K., Diósi D., Bodó M. (szerk.), *Ideje az emlékezésnek. Liber amicorum: A 60 éves Marton József köszöntése*, Szent István Társulat – Verbum, Budapest – Kolozsvár, 2010, 374–386

MARTOS T., KÉZDY A., ROBU M., URBÁN Sz., HORVÁTH-SZABÓ K. (2009), Újabb adatok a Kritika Utáni Vallásosság Skála alkalmazásához – elmélet és módszertan, *Magyar Pszichológiai Szemle*, 64(4), 643–669.

ROBU M. (2007) „Egy istenarc van eltemetve bennem...”, *Embertárs*, V(4), 307–319.

ROBU M., MARTOS T. (2007) Istenkép és vallásosság, in Horváth-Szabó K. (szerk.), *Vallás és személyiség*, Pázmány Péter Egyetem Kiadó, Piliscsaba, 110–133.

Konferencián bemutatott előadások

ROBU M., „Egy istenarc van eltemetve bennem” – az istenképről pszichológiai szempontból, Katolikus Akadémia, Kolozsvár, 2011, május 19.

ROBU M., *Rational emotive theory and God image*. Paper presented at the Congress of the International Association for the Psychology of Religion, Vienna, 23–27 August, 2009.

ROBU M., *Az istenkép fejlődése és vizsgálatának lehetőségei*, Magyar Pszichológiai Társaság Nagygyűlése, Nyíregyháza, 2008. május 20 – 22.

ROBU M., „Egy istenarc van eltemetve bennem...” Semmelweis Egyetem PhD Tudományos Napok, Budapest, Budapest, 2008. április 10–11.

6. A szerző más publikációi

- ROBU M. (2006) The relationship between religiousness, attachment and psychological well-being, *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Theologia Catholica Latina*, LI (1), 83–92.
- ROBU M. (2005) Kötődés, in *Keresztény Szó*, XVI. (11) , 25–29.
- ZAMFIR K., ROBU M. (2009) Teaching Religion in Romania: Is there Room for Plurality? in Ziebertz H.-G., Riegel U. (eds.) *How Teachers in Europe Teach Religion. An International Empirical Study in 16 Countries*, LIT Verlag, Berlin, 2009, 181-190.
- ROBU M., KÉZDY A., *Megküzdenni önmagunkért*, MPT Valláspszichológia Szekciója, „A megküzdésről” c. Tanulmányi Napok, Budapest, 2008. november 15–16.
- ROBU M., *Isten szava bennünk? – lelkiismeret és felettes én*, Katolikus Akadémia, Kolozsvár, 2012, június 14.
- ROBU M., *A remény megjelenése a lét alapvető kérdéseiben*, MPT Valláspszichológia Szekciója, „A reményről” c. Tanulmányi Napok, Budapest, 2007. november 9–11.
- ROBU M., *The mediating effect of spiritual maturity between adult attachment and psychological, respectively existential well-being*, International Conference on Spirituality, Prague, 2007. szeptember 21–23.
- ROBU M., *A felnőttkori kötődés, vallásosság és pszichológiai jóllét kapcsolata*, a Romániai Egzisztencia-analízis és Logoterápia Egyesület kongresszusán bemutatott dolgozat, 2006.október 2–4.